

D E PIJN EN DE BELOFTE VAN DE GROTE STAD

ANTWERPEN EN ROTTERDAM: HET BURGEMEESTERSDEBAT

Dit artikel is gebaseerd op het burgemeestersdebat met Patrick Janssens en Ahmed Aboutaleb dat het Vlaams-Nederlands Huis deBuren en het Toneelhuis op 20 april 2010 organiseerden in de Antwerpse Bourlaschouwburg.

Houden we eigenlijk wel van onze steden? Wie dagelijks de kranten doorneemt, de journaals bekijkt, kan zich die vraag met recht en reden stellen. Soms lijkt het alsof onze grote steden vooral een bron van horrorverhalen zijn. Wat er fout kan lopen, loopt er ook fout. Handtassen en autoruitjes zijn er niet veilig, er zijn getto's en no-go zones, gefrustreerde politieagenten, opgefokte jongeren, doodsbangen ouderen. De welwillenden spreken over kansarmoede en discriminatie, de stokers in het maatschappelijke debat hebben het liever over de onverenigbaarheid van multicultuur, islam en democratie. Allemaal hebben ze het over ellende. De stad? Daar kom je enkel als het nodig is.

En dan is er dat andere beeld van de stad, de plek waar er tenminste iets gebeurt. De plek waar je zijn moet als je op zoek bent naar cultuur, waar je kunt shoppen, eten en uitgaan. De stad als citytripbestemming, samen te vatten in een gidsje op jaszakformaat vol restaurants, musea, clubs en interessante winkels. De stad? Je woont er misschien niet, maar een weekend lang weet ze wel te boeien.

Wie in de stad woont, ziet beide beelden doorgaans naadloos in elkaar overvloeien. Geen zwart-wit, enkel grijs tinten. De stad als laboratorium van een veranderende wereld. We weten misschien niet hoe die wereld er zal uitzien of hoe die moet werken. Maar we weten wel dat het hier is dat die nieuwe wereld vorm krijgt, waar vragen gesteld en antwoorden gezocht worden. De stad borrelt en bruist. Soms kookt ze over. En heel soms ontploft ze.

Te midden van al die activiteit staan de burgemeesters, de "boel bijeen te houden", zoals Amsterdams ex-burgemeester Job Cohen het verwoordt. Als lokale politicus horen ze dicht bij de mensen en hun problemen te staan, als bestuurders van een grote

LIESBETH VAN IMPE

Werd in 1977 geboren in Roeselare. Studeerde Romaanse talen aan de KU Leuven. Van 2004 tot 2009 was ze politiek journaliste bij de krant *De Morgen*. Sinds 2009 is ze chef politiek en commentator bij de krant *Het Nieuwsblad*.

stad horen ze aan toppolitiek te doen. Net daarom fascineren ze. Een affiche met twee van hen deed op 20 april 2010 de Antwerpse Bourschouwburg volstromen: Ahmed Aboutaleb van Rotterdam en Patrick Janssens van Antwerpen, twee meesters van het stedelijke laboratorium.

TWEE BUITENBEENTJES

Ahmed Aboutaleb (1961) en Patrick Janssens (1956) zijn allebei via een omwegje in de politiek terechtgekomen: Aboutaleb via de journalistiek, Janssens via de reclame. Op hun eigen manier staan ze bekend om hun communicatie. Aboutaleb vooral in het directe contact, als debater en tegenspreker; Janssens vooral als het gaat over het uittenken van een strategisch communicatieplan. Hun omgang met de media kan bij tijden afstandelijk zijn. Zo weigert Aboutaleb – als eerste Marokkaanse burgemeester van een grote stad in Europa is hij een mediagenieke sensatie – zowat alle interviews met buitenlandse kranten. Er zijn belangrijker dingen te doen. En Janssens staat bekend als een mediatieke controlefreak: hij geeft interviews als het in zijn strategie past, anders zwijgt hij liever.

Hun achtergronden zijn zeer verschillend. Aboutaleb is de zoon van een Marokkaanse imam en komt pas op zijn vijftiende naar Nederland. Zijn vader werkt er dan al een tijdje. De jonge Ahmed ontdekt al snel dat het leven van zijn vader in Nederland helemaal niet zo comfortabel is als het vanuit Marokko leek. Hij heeft twee baantjes om rond te komen, in het huisje in Den Haag staan in de winter de ijsbloemen op de ruiten. Aboutaleb leert bijzonder snel Nederlands, iets wat zijn vader nooit helemaal

onder de knie kreeg, en gaat studeren. Daarna werkt hij als journalist en ambtenaar. Als hij eenmaal de stap naar de politiek heeft gezet, gaat het bijzonder hard. In 2004 volgt hij de afgetreden Rob Oudkerk op als wethouder in Amsterdam. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 haalt hij meteen een monsterscore, meer dan tienduizend stemmen meer dan de lijsttrekker. Aboutaleb laat dan al van zich spreken, onder meer met zijn pleidooi om vrouwen die een boerka dragen niet langer een uitkering te geven. Een boerka is een keuze, maar wel een die ervoor zorgt dat niemand je zal aannemen. De maatschappij moet niet opdraaien voor die keuze, is zijn redenering.

In 2007 wordt Aboutaleb staatssecretaris in Balkenende IV, bevoegd voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ook daar blijft hij maar kort: eind 2008 solliciteert hij naar het burgemeesterschap in Rotterdam en begin 2009 wordt hij er benoemd. Hij komt er tegenover een woelige Leefbaar Rotterdamfractie te staan, die hem onder meer zijn dubbele nationaliteit verwijt. Aboutaleb is bovendien niet alleen Marokkaans maar ook praktiserend moslim. Als na het debat in Antwerpen uit het publiek de vraag komt of er zoiets bestaat als een westerse islam, twijfelt Aboutaleb geen seconde. “Absoluut. Het moet mogelijk zijn dat de moslim in Nederland zich op een rustige, ontspannen manier volledig aansluit bij de belangrijke, verlichte waarden van de West-Europese cultuur. Ik twijfel daar niet aan, ik voel het als het ware bij mezelf. Dit soort ontwikkelingen hebben altijd voorlopers en zo voel ik me ook, een voorloper.”

Patrick Janssens is dan weer door en door Antwerps, een slagingszoon uit de volkswijk het Kiel. Zijn carrière begint bij marktonderzoek en reclame. Zo komt hij ook met de politiek in contact, als campagnemaker. Op het moment dat Janssens de stap naar de politiek zet, zitten de Vlaamse socialisten (toen nog SP, nu sp.a) in een diep dal. Het corruptieschandaal rond Agusta heeft diepe wonden geslagen, partijnestor Louis Tobback kondigt het “einde van een generatie” aan en leidt zijn partij in 1999 nog een laatste keer naar verkiezingen. De enige bedoeling is om de nieuwe generatie niet meteen te verbranden met een nederlaag. De SP krijgt inderdaad zware klappen, maar het zijn politiek vreemde tijden. Voor het eerst in decennia is een regering zonder christendemocraten een mogelijkheid en zo verzeilen de socialisten toch in de – paarse – regering. Van daaruit moet aan de verjonging gewerkt worden en Janssens is daar een essentieel onderdeel van. Hij wordt uit de reclamewereld geplukt en rechtstreeks aan het hoofd van de partij gezet, die al snel omgedoopt wordt tot sp.a. Sterke man achter de schermen is dan al Steve Stevaert, de charismatische Limburger die Janssens bij zijn eerste stappen in de politiek overeind houdt. Het is het begin van een glorieperiode voor de socialisten: Stevaert, Janssens, Johan Vande Lanotte en Frank Vandenbroucke vormen de ‘Teletubbies’, de nieuwe gezichten van een nieuwe partij. Het zal in 2003 tot een gigantische verkiezingsoverwinning leiden, op de tonen van U2’s pophit ‘Beautiful Day’.



Patrick Janssens (links; °1956) en Ahmed Aboutaleb (°1961), Foto deBuren.

Maar Janssens' blik wordt dan al naar Antwerpen gezogen, waar het college ten onder gaat in een ware schandaalsfeer. Zowat iedereen lijkt ongeoorloofde uitgaven te hebben gedaan met de VISA-kaart van de stad, Antwerpen staat op zijn kop. Het VISA-schandaal blijkt achteraf behoorlijk mee te vallen – met de Pecotex-kleedjes van burgemeester Leona Detiège als triest zinnebeeld – maar de episode betekent het einde van een bestuurscultuur. De Antwerpse socialisten moeten uitgemaakt en gemoderniseerd worden, en Janssens voelt zich geroepen om dat te doen. Hij wordt burgemeester en speelt bij de verkiezingen van 2006 het onmogelijke klaar: hij maakt sp.a opnieuw groter dan het Vlaams Belang. Hij doet dat bovendien met een zeer gepersonaliseerde campagne: geen partijnaam op de affiches, enkel 'Patrick'.

Hoe meer Janssens naar Antwerpen kijkt, hoe minder hij binnen het partijkerslijf past. Dat delen beide mannen trouwens wel: een wat ongemakkelijke relatie met de eigen partij. Zo kapittelt Aboutaleb zijn PvdA wel eens omdat ze niet genoeg oog heeft voor de problemen van autochtone kiezers. Net zoals Janssens in het Antwerpse debat wel eens rechtser durft te zijn dan in zijn partij gebruikelijk is. "Er is een reden waarom partijen als Leefbaar Rotterdam of Vlaams Belang zo sterk staan in onze steden", zegt Janssens. "Je moet dat proberen te begrijpen, je moet er niet zomaar de confrontatie mee opzoeken. Ik denk dat we daar allebei minder frontaal mee omgaan dan onze voorgangers."

DE LAATSTE TREIN

De Bourlaschouwburg in Antwerpen, een uurtje voor het debat. Aboutaleb zit in een achterafkamertje aan een lichte maaltijd enthousiast te vertellen over zijn stad. De haven moet verder kijken dan China, er valt zoveel te leren van Los Angeles en Londen, de economie moet vooral zeer divers blijven... Als ook Janssens aankomt, is de begroeting hartelijk maar niet familiair. Beide heren blijken elkaar eigenlijk niet zo goed te kennen, al liggen Antwerpen en Rotterdam in vogelvlucht slechts op honderd kilometer van elkaar.

Samenwerking is trouwens niet evident, de economische belangen van beide wereldhavens kunnen evengoed botsen. Het blijkt in de praktijk soms makkelijker samen te werken met een haven aan de andere kant van de wereld dan met de naaste buur. “Samenwerking is aangewezen”, lacht Aboutaleb. “En aangewezen is het woord dat we gebruiken als we zeggen dat iets niet écht moet, maar wel goed zou kunnen zijn. Op het vlak van technologie, van ICT, zou het dom zijn om elk op zich telkens opnieuw vanaf nul te beginnen. Voorstellen zijn welkom, maar vergeet niet dat wij wel willen winnen.”

De haven bindt beide steden echter ook op andere manieren: ze is een economische motor én een aantrekkingspool voor mensen uit de hele wereld. Aboutaleb: “We delen zoveel met elkaar. De haven is historisch belangrijk. Ze typeert ook de demografie in onze steden, de migratiegolven die onze steden zo divers maken. En we delen de taal. Zeker cultureel zouden we veel meer moeten samenwerken.”

Ook politiek lijken beide steden trouwens op elkaar: het zijn beide wat Janssens “tweepartijsteden” noemt. Aan de ene kant staat de socialistische partij, decennia lang aan de macht en in beide steden ook vermolmd geraakt in de machtsstructuren. Aan de andere kant staat een populistisch blok. Leefbaar Rotterdam, de erfgenamen van Pim Fortuyn, en Vlaams Belang zijn op veel vlakken niet met elkaar te vergelijken, maar wel wat hun politieke positie in de stad betreft. Het zijn grote blokken die zich lijnrecht tegenover het bestuur zetten en alle andere partijen overschaduwden. Ze laten de buik van de stad spreken.

Net die gelijkenis schrikt Janssens af. “Ik herinner me dat ik in 2003 tijdens een woelige gemeenteraad een nummer van *Vrij Nederland* aan het lezen was over Rotterdam en zijn problemen. Ik was nog raadslid en het was lang voor de komst van Ahmed. Het leek wel alsof ik over Antwerpen aan het lezen was, inclusief de bestuurscultuur. Dezelfde partij was jarenlang aan de macht, partijbelangen domineerden het bestuur, ik geloof dat er zelfs problemen waren met onkostennota’s van de burgemeester. Het was zo vergelijkbaar dat ik liever wat afstand wilde nemen, anders dreigden die twee verhalen elkaar te versterken. De twee grote havensteden als probleemkinderen, hand in hand. Ik stond niet te springen om dat beeld te creëren. Nu zijn we daar gelukkig wat van verlost. Ik zie niet in waarom er in de toekomst niet meer contact zou kunnen

zijn. Een deel is ook toeval: Job Cohen heb ik op een seminarie in Barcelona leren kennen, dat klikte en dat contact is heel erg uitgediept. We hebben elkaar regelmatig bezocht, er was contact tussen de kabinetten, er was een vrij intense samenwerking.”

De politieke gelijkheid is trouwens niet alleen een gevaar, ze wekt ook de interesse van Aboutaleb. “Ik ben heel ingenomen met de manier waarop Patrick hier aan politiek heeft gedaan. Toen hij de verkiezingen won in 2006, heb ik mijn secretaresse spontaan gevraagd om hem een grote bos bloemen te bezorgen. Zijn strijd tegen het Vlaams Belang is inspirerend. Ik herinner me een campagnefoto van hem in T-shirt, dat beeld maakte indruk. Zeker in een periode dat de sociaaldemocratie in heel Europa klappen kreeg, wist hij Antwerpen op de kaart te zetten. Ik denk dat de kritiek dat we te weinig samenwerken terecht is en dat we dat in de toekomst dus meer moeten doen.”

Hoezeer beide steden op elkaar lijken, blijkt nog tijdens de babbel in de coulissen. De humor in beide steden blijkt gebaseerd op het feit dat ze niet de grootste zijn, maar zich wel de belangrijkste stad van het land voelen, en dat levert zelfs parallele grappen op. Het grootste voordeel aan Amsterdam? De laatste trein naar Rotterdam. En het grootste voordeel aan Brussel? Jawel, de laatste trein naar Antwerpen.

KLEURLOOS COLLEGE

“Ik kauw ze lekker door, maar ik slik ze niet door.” Dat Marokkaanse spreekwoord gebruikt Aboutaleb in het debat om zijn houding tegenover zijn eigen gemeenschap te omschrijven. “Ik wil me een scherp beeld vormen van waar het beeld vandaan komt dat ze slachtoffers zijn, en daar dan tegen ingaan.” De slachtoffercultus, daar wil Aboutaleb niets van weten. En ja, die boodschap is makkelijker te brengen door iemand die zelf een kleurtje heeft. Dat blijkt uit de kalme manier waarop Aboutaleb zijn discours tijdens het debat uiteenzet. En dat blijkt ook uit de lichte kramp als Janssens op net dezelfde onderwerpen aangesproken wordt.

Aboutaleb: “Over een paar jaar zullen migranten de meerderheid in Rotterdam uitmaken. Dan kun je niet langer een positie aan de zijlijn innemen, dan kun je als migrant niet meer zeggen dat anderen het moeten doen. Migrantenvrijden zullen voor een groot deel de kracht van deze stad bepalen. Ik spreek hen daar ook op aan. Migrantenvrijden zijn vertegenwoordigd op alle bestuursniveaus in de stad, tot de burgemeester toe. Voor de emancipatie is dat belangrijk.”

Antwerpen daarentegen presteerde het in 2006 nog om met een volledig ‘wit’ schepencollege uit te pakken. “Ondenikbaar in Rotterdam”, zegt Aboutaleb beslist. “Een kwestie van de sterkste ploeg samenstellen”, zegt Janssens. “Er is een forse allochtone vertegenwoordiging in de gemeenteraad, maar dat zijn vooral jonge mensen met weinig bestuurservaring. Ik had het geen goede zaak gevonden om hen voor de leeuwen te gooien. Als we in 2012 nog altijd een volledig wit college hebben, dan zou

dat er wel op wijzen dat we een probleem van representatie in die gemeenschappen hebben. Maar voor 2006 was het de juiste keuze.”

Aboutaleb waarschuwt voor die redenering. “De vraag naar kwaliteit dient soms ook als een excuus om er niet aan te moeten beginnen. Vrouwen kunnen daarvan meespreken. Ik heb nog in de Nederlandse Onderwijsraad gezeten en een alleraardigste collega, professor doctor Henriëtte Maassen van den Brink, vertelde me hoe moeilijk het was voor haar om als vrouw in academische kringen geaccepteerd te worden. Vandaag kijkt niemand er nog van op dat vrouwen overal vertegenwoordigd zijn. Ze hebben nu ook kritische massa, iets wat allochtone burgemeesters nog niet hebben. Ik lig onder een vergrootglas.” Janssens: “Kritische massa is het goede begrip hier. Wat vrouwen betreft, zijn we intussen het moment voorbij dat één of twee individuen moeten bewijzen dat vrouwen in het algemeen het wel kunnen. Er zijn nu genoeg vrouwen in de politiek en dus mogen er ook onbekwame bij zitten. Net zoals we er ons vroeger geen zorgen over maakten dat er ook tal van onbekwame mannen zaten. Voor allochtonen in de politiek zijn we daar nog niet. En als iemand de stap zet, dan wil ik niet dat hij of zij verongelukt.”

Blijft de vraag of een volledig ‘wit’ bestuur het zich kan permitteren om op dezelfde franke, vrije toon met alle gemeenschappen te spreken als Aboutaleb dat kan. “De mate waarin je mensen een spiegel kunt voorhouden, is toch anders als je zelf tot die groep behoort”, geeft Janssens toe. “Ik denk dat we in Vlaanderen en Antwerpen nog stappen moeten zetten om mensen uit allochtone groepen kritisch te horen spreken, in het openbaar, over hun eigen gemeenschap.” En toch is het nodig, vindt ook Aboutaleb, want deze complexe samenleving heeft behoefte aan duidelijke stemmen. “De pijn van onze steden ligt niet eens zozeer op het sociaaleconomische terrein maar op het sociaal-culturele domein. De oorspronkelijke bewoners zijn bang te verliezen wat ze jarenlang hebben gekoesterd. Die angst mag je nooit bagatelliseren. En de nieuwkomers zijn ook bang. Als zij hun groep verlaten en daar als verraders gezien worden, zullen ze dan in de samenleving opgenomen worden of linea recta teruggestuurd worden? De pijn ligt in de publieke ruimte: herken ik me in mijn omgeving en is er plaats voor mij? Daar moet het gesprek over gaan, daar zit de confrontatie. Geef de critici aan beide zijden een podium en laat hen zeggen wat ze willen. Uit wrijving kan glans ontstaan.”

Makkelijk is het nooit. Zo krijgt Janssens vanuit het publiek al snel het hoofddoekenverbod aan de Antwerpse stadsloketten voor de voeten geworpen. En blijkt hij grondig van mening te verschillen met Aboutaleb. Die vindt gelijk welk hoofddoekenverbod maar niets. “Mensen worden op talloze wijzen geïnspireerd om goede burgers te zijn en sommigen vinden die inspiratie in het geloof. Ik bestrijd de opvatting dat ze die religie dan zouden moeten afleggen als was het een jasje. Laten we niet beginnen

over hoofddoeken, keppeltjes en kruisjes. Het leidt alleen maar af van de echte vraag: hoe organiseren we bindingskracht tussen al die verschillende mensen?” Als Janssens nog niet in het defensief zat, dan zorgt het applaus in de zaal daar wel voor. Janssens: “Laten we de discussie tot zijn ware proporties herleiden. Ik ben het voor 99 procent eens met Aboutaleb. Antwerpen legt ook helemaal geen beperkingen op aan wat je draagt in de publieke ruimte, op één uitzondering na: van stadsmedewerkers in een beperkt aantal functies, vooral aan het loket, vragen we dat ze tijdens de werkuren hun religieuze symbolen afleggen. Dat is trouwens courant in beroepen die een uniform opleggen. Zo garanderen we burgers de zekerheid van een gelijke behandeling. Nu heb ik al meermaals gezegd dat we dat verbod niet op een verstandige wijze hebben ingevoerd. We zouden het waarschijnlijk anders aanpakken mochten we het overdoen. Misschien moeten we meer in de richting van een uniform voor loketpersoneel denken.” Aboutaleb: “De discussie over uniformen kan ik volgen. Wist u dat ze bij Albert Heijn hoofddoekjes hebben in de kleuren van het bedrijf?” Hoofddoeken met het ‘A’-stadslogo achter de Antwerpse loketten, toekomstmuziek?

SKYLINE EN TUNNELZICHT

Het verschil tussen Rotterdam en Antwerpen dat het meest in het oog springt, is de architectuur. Rotterdam is modern, gewaagd, imposant. De stadsslogan is er niet voor niets “Rotterdam durft”. Antwerpen daarentegen (slogan: ’t Stad is van iedereen) stemde



Janssens (links) en Aboutaleb, Foto deBuren.



Een bank in het centrum van Rotterdam.

enkele weken voor het debat een futuristisch ogende brug onder de grond: het fameuze Lange Wapper-viaduct, dat de Antwerpse ring echt 'rond' moest maken, werd in een volksraadpleging afgekeurd en wordt mogelijk vervangen door een tunnel. "Als ik van Rotterdam naar Antwerpen rijd, dan is het alsof ik van een wereldstad naar een provincienest rijd", merkt een aanwezige bij het debat op. "De hoogbouwnota komt er", bezweert Janssens. "In het verleden hebben we in Antwerpen weinig in de hoogte gebouwd wat het behouden waard is. Laten we die vergissing niet opnieuw maken. Maar hoogbouw moet wel kunnen." Aboutaleb zelf vult aan: "Rotterdam werd in de oorlog helemaal platgebombardeerd. Logisch dat het er vandaag anders uitziet dan een stad die haar historische kern wist te bewaren."

Fundamenteler is de stelling van Aboutaleb dat je "in een skyline niet kunt wonen". Beide steden hebben hun uitgesproken probleemwijken: Zuid in Rotterdam, Noord in Antwerpen. De filosofie van Aboutaleb: "Zuid kan alleen maar omhoog. Daar is zoveel laaghangend fruit, we hebben het maar te plukken. Maar we moeten er ook durven te investeren. Ik kan me er enorm over opwinden dat er in Zuid geen gymnasium is, alsof we niet eens verwachten dat we daar jongeren met die talenten zullen vinden. Ik weet wat een beperkt verwachtingspatroon doet met mensen. Ik heb een meisje gekend op zo'n zwarte school. Ze had een half geletterde vader en een ongeletterde moeder. Haar



De Meir in Antwerpen.

onderwijzers verwachtten niet bijster veel van haar. Toch is ze vandaag arts en is ze nu aan het promoveren. Ik ken haar goed, het is mijn zus. Ik weet wat het verwachtingspatroon kan doen met kinderen: het kan ze maken of kraken. Blijf zeggen dat ze een hond zijn en ze zullen blaffen.”

Janssens ziet de gelijkenissen met Antwerpen. “Dat is zo vergelijkbaar. Je hebt gewoon van die wijken waar je als overheid moet ingrijpen. Je moet er infrastructuur, scholen, parken, pleinen en voorzieningen aanbieden om ze uit een negatieve spiraal te krijgen. Voor Noord denk ik aan het atheneum. Die school heeft vroeger een vrijzinnige, Vlaamse elite gecreëerd en kan haar emancipatieopdracht nu nog eens overdoen met de allochtone bevolking. Als ze daarin slaagt, is haar rol van onschatbaar belang. Ik heb daar een paar keer een gastles gegeven: het is onvoorstelbaar hoeveel getalenteerde jongeren daar zitten. Ze komen uit de hele wereld, ze spreken bijna accentloos Nederlands, ze kunnen een rol in de samenleving opnemen. Dat valt niet te onderschatten.” Aboutaleb: “De samenleving is niet volledig maakbaar, maar voor een deeltje is ze dat wel. We moeten dat soort ‘beleidsmachinerie’ altijd in het achterhoofd houden. En het kan alleen maar beter worden.”

Nieuwe kansen creëren in die wijken is de positieve kant van het werk, de onveiligheid is de minder leuke kant van het verhaal. Aboutaleb: “Ik ben voor keiharde

repressie van lieden die een loopje nemen met de wet om snel geld te verdienen, en al helemaal van degenen die moord- en schietpartijen plegen. Maar ik ben er tegelijk van overtuigd dat er nog veel meer winst te halen valt op andere terreinen van het beleid. Ik vergelijk het graag met de gezondheidszorg: de medische wetenschap heeft grote vooruitgang geboekt, maar de meeste levens worden nog altijd gered door een uitvinding die niets met gezondheidszorg te maken heeft, de riolen. Zo gaat het ook met de veiligheid en zo kom ik toch weer bij onderwijs uit. Dat trekt mensen naar boven, dat zorgt voor weerbaarheid. Daarom heb ik nu een groep schooldirecteuren bij elkaar gebracht om voor mij een veiligheidsplan te maken. We gaan dat nu uitvoeren. En dat doen we in alle openheid, met wijkvergaderingen en duidelijke opvolging van de beloftes. Veiligheid is van iedereen. Zeshonderdduizend inwoners horen en zien veel meer dan vijfduizend agenten.”

Ook Janssens zette in Antwerpen zwaar in op veiligheid, maar hij wil ook nuanceren. “Veiligheid is een basisvereiste voor een stad waar het aangenaam wonen is. We hebben op dat vlak trouwens grote inspanningen gedaan. Maar ik wil me ook verzetten tegen de idee dat een stad te herleiden is tot een veiligheidsprobleem. Tegen het beeld van de stad als een hoop ellende waar je maar beter wegtrekt als je het je kunt permitteren. Ik vind het leven in de stad juist veel aangener dan dat erbuiten. Er valt een positief verhaal te vertellen en dat doen we soms te weinig. Terwijl ik ervan overtuigd ben dat het beeld van de stad vandaag beter is dan tien jaar geleden.”

DE BOEL SAMENHOUDEN

Kan een burgemeester het verschil maken? “Natuurlijk”, zegt Aboutaleb. Janssens knikt. Beiden maakten het mee dat hun stad figuurlijk in brand stond: Aboutaleb toen hij nog wethouder was in Amsterdam en Theo van Gogh er vermoord werd, Janssens onder meer toen Hans Van Themsche zijn moordende raid door de stad deed. Op zulke momenten lijkt het erop dat iedereen naar een burgemeester kijkt, op zoek naar houvast. Janssens: “Die rol staat bijna in het script. Je moet dan een troostende, verzoenende rol spelen, je moet het verdriet van de stad verwoorden en plaatsen. Je moet de juiste dingen zeggen, zodat een stad kan beginnen met het verdriet te verwerken en het vertrouwen te herstellen. En je moet dat net doen op een moment dat de stad verdeeld is. Maar dat is de realiteit vandaag: steden zijn verdeeld door de toenemende diversiteit. Als burgemeester moet je daar elke dag mee bezig zijn. Je moet verzoenen en soms ontgoochel je mensen zo, omdat je ze nooit honderd procent gelijk kunt geven. Maar dat is wel je rol. De moeilijkste momenten zijn die momenten dat het je niet gegeven is om die rol te spelen, dat je niet boven de tegenstellingen kunt gaan staan.”

Burgemeesters moeten een verhaal hebben, dat consistent vertellen, terwijl ze rekening houden met hun publiek. Janssens: “Ik wil de politici de kost niet geven die

geen verhaal hebben. Een burgemeester moet een visie hebben voor zijn stad.” Aboutaleb: “Ik zie politici uit electorale motieven de ene keer dit en de andere keer dat verhaal vertellen. Burgers prikken daar doorheen. Dan ben jij de verliezer, want je deugt niet voor het vak.”

En soms moet een burgemeester gewoon de dialoog aangaan, antwoorden op een vraag op een manier die een zaal toeschouwers collectief kippenvel bezorgt. Alyssa, leerlinge in het middelbaar onderwijs, wordt door haar ouders gestimuleerd om haar studies af te maken, maar vraagt zich af wat Aboutalebs boodschap is aan gedemotiveerde jongeren in Borgerhout. Aboutaleb gaat rechtop zitten, kijkt de verduisterde zaal in, waar enkel contouren te onderscheiden zijn. “Dat is vrij eenvoudig. Zorg ervoor dat je je op geen enkele manier aan de samenleving aanbiedt als een slachtoffer. Als je dat wel doet, heb je de wedstrijd al verloren. Bied je aan als kapitaal van België. Bied je aan als kapitaal van Antwerpen. Bied je aan als een burger waarop de samenleving straks kan bouwen. En onthoud één ding: je bent voor deze stad vele malen belangrijker dan je zelf denkt.”

Met dank aan deBuren (www.deburen.eu) en het Toneelhuis (www.toneelhuis.be).
